

8. Рожкова М. А. Мировая сделка: использование в коммерческом обороте: монография. Москва : Статут, 2005. 572 с.

9. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (дата звернення: 09.09.2020)

10. Ухвала Верховного суду у складі Касаційного цивільного суду від 27 лютого 2019 року у справі 752/9083/16-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80224016>

11. Гукасян Р. Е. Проблема в советском гражданском процессуальном праве: монография. Саратов, 1970. 190 с.

УДК 342.951:351.82

## УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИМ БРОКЕРОМ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

*С. В. Петрушко, Ю. М. Павлюченко*

*Анотація.* У даному дослідженні подано інформацію, щодо успішного досвіду здійснення митної брокерської діяльності в США, Сінгапурі, а також застосування досліджуваного інституту в країнах Європейського Співтовариства. Методологічною основою роботи є системний підхід, формально-логічний метод, а також методи аналізу та синтезу. Специфіка досліджуваної теми передбачає застосування методу компаративістики, який дає можливість порівняти умови здійснення митної брокерської діяльності в Україні та зарубіжних країнах. Визначено переваги застосування в Україні досвіду зарубіжних країн, щодо регулювання митної брокерської діяльності.

*Ключові слова:* митний брокер, діяльність митного брокера, умови діяльності митного брокера, обов'язки митного брокера, ліцензія.

У сучасних умовах міжнародної інтеграції здійснення зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД) вимагає високої грамотності в питаннях функціонування світового ринку. Для того щоб швидко перевезти товар з пункту відправлення в пункт призначення, необхідно сформувати правильний пакет документів. В цьому контексті актуальним стає розвиток інституту митного брокера. Митні правила динамічні, оскільки майже щороку законодавчі акти різних країн у цій сфері зазнають певних змін. Митний брокер спрощує діяльність учасників ЗЕД, вирішуючи за них такі нагальні питання при митному оформленні, як: класифікація товарів, здійснення операцій з товарами, що підпадають під заборони та / або обмеження і т.д.

Не є секретом той факт, що Україна отримала митне законодавство у спадок після розпаду Радянського Союзу. Протягом років незалежності до нього вносилися зміни, проте регулювання інституту митного брокера все ще потребує удосконалення.

Інститут митного брокера поширений по всьому світу, і кожна держава має свій унікальний досвід його функціонування, зокрема заслуговує на увагу прогресивний підхід США і Сінгапуру, досвід Європейського Співтовариства в регулюванні досліджуваного інституту. При цьому зважаючи на євроінтеграційні прагнення нашої держави, найбільший вплив, безсумнівно, буде мати досвід країн Європейського Союзу, який багато в чому може бути використаний при реформуванні законодавчих основ регулювання діяльності митних брокерів в Україні.

Проблемам регулювання митної брокерської діяльності приділяли увагу такі вчені, як І. О. Бондаренко, Д. І. Біленець, О. М. Коробкова, Д. В. Приймаченко, І. І. Світлак, В. Христова, проте додаткового аналізу потребує сучасний зарубіжний досвід функціонування цього інституту та можливості його використання в Україні.

Викладене підтверджує актуальність обраної теми, метою якої є конкретизація умов здійснення діяльності митних брокерів на основі проведення порівняльно-правового аналізу регулювання діяльності цих суб'єктів.

Розглянемо досвід однієї з передових країн за кількістю та частотою використання послуг митних брокерів – США. Так, необхідною умовою для випуску товарів в США є їх ідентифікація і віднесення до «зеленого коридору» у вигляді присвоєння спеціального штрих-коду, що свідчить про відсутність маркерів ризику. Зазначений код формує митний брокер і наносить на декларацію або інвойс до надання товару на контроль.

Митний брокер (або як він називається в США: customs broker) – це юридична або фізична особа, що пройшла певні випробування від Секретаріату митної служби США і яка отримала за підсумком випробувань ліцензію на здійснення діяльності в області надання митних послуг, наприклад, оцінки вартості, оплати нарахованих митних платежів, оформлення дозвільних документів у інших контролюючих органів і надання таких документів в пунктах пропуску [1, с.113–114]. Таким чином, виходячи з вищенаведеного, обов'язковою умовою діяльності митних брокерів в США є отримання державної ліцензії, якій присвоюється серійний номер.

В цій країні статус митних брокерів визначено «Закон Смута — Гоулі про мита» (Smoot-Hawley Tariff Act) 1930 року, де зазначено, що вони уповноважені здійснювати митні операції від імені інших осіб. На даний момент в США функціонують більше 14 000 активних митних брокерів [2].

Наступною країною, досвід якої у правовому регулюванні інституту митних брокерів представляє інтерес, є Сінгапур. Митні брокери в Сінгапурі діють відповідно до моделі, що використовується в Європейському Союзі. Це означає, що імпортер і експортер несуть відповідальність за правильне і своєчасне декларування товарів.

Перш, ніж займатися брокерською діяльністю в Сінгапурі, необхідно подати в митну службу цієї країни форму реєстрації брокера і заяву на отримання дозволу на брокерську діяльність. На додаток до цього зареєстрованим брокерам необхідно подати піврічний звіт про виконану діяльність, яка здійснювалася протягом даного періоду.

До обов'язків митного брокера в Сінгапурі входить:

- заповнення оформлюваних документів;
- класифікація товару;
- взаємодія з іншими органами, установами;
- вирішення питань пов'язаних з митними платежами (якщо чиста вартість або вартість всіх товарів вище певної вартості, то брокер стає гарантом юридичної особи, яку він представляє) [3, с. 67–68].

Потрібно зазначити, що єдиний постачальник послуг, який надає інтегровані послуги декларуючим організаціям в Сінгапурі, є Tradenet Services Pte Ltd (TNETS). Ця брокерська організація є найбільшим бюро обслуговування декларацій, що обробляє понад 1,2 мільйона декларацій на рік, з торговою вартістю понад 100 млрд сінгапурських доларів [4].

У Європейському Союзі визначення поняття «митний брокер» закріплено у першому розділі п'ятої статті Митного кодексу ЄС. Так, митний брокер – будь-яка особа, що взаємодіє з митницею, має право призначити для такої взаємодії свого представника. Дослівно це формулювання звучить наступним чином: «митний брокер - будь-яка особа, призначена іншою особою для виконання дій і формальностей, що вимагаються відповідно до митного законодавства при його взаєминах з митними органами» [5].

Митний кодекс ЄС гарантує уніфікованість митних формальностей в усіх державах ЄС. Також ним передбачено, що будь-яка особа (фізична та юридична, або організаційна одиниця без статусу юридичної особи) може бути посередником в митній сфері (митним брокером).

Представництво в інституті митного брокерства Євросоюзу може бути прямим або ж опосередкованим. Так, коли брокер діє від імені і за дорученням довірителя, це називається пряме представництво, а від свого імені за дорученням довірителя – непряме представництво.

Розглядаючи європейський досвід регулювання інституту митного брокера, представляє інтерес значимість професійної брокерської діяльності на прикладі однієї з провідних країн ЄС, а саме Федеративної Республіки Німеччини.

Митний брокер в Німеччині – це особа, уповноважена імпортером або експортером (частіше підприємством) для здійснення операцій на митниці. Митним брокером може стати будь-яка особа, що пройшла навчання в «ausbildung», яке триває протягом трьох років. Далі фахівець отримує сертифікат Authorised Economic Operator (АЕО), який визначає особу в якості уповноваженого економічного оператора або сертифікат митного брокера [3, с. 75]. Слід зазначити, що оскільки власники зазначених сертифікатів були перевірені митними органами. Отже, їм надана можливість спрощення певних процедур аудиту і реєстрації, що в свою чергу дозволяє їм швидше проводити митне оформлення.

Митний брокер займається усіма видами діяльності, які можуть бути пов'язані з митним оформленням. Це часто призводить до взаємодії з іншими установами (наприклад, ССІ, ВАФА, СТАВА). Стандартний набір послуг який можуть надавати митні брокери в Німеччині включає:

- імпортні і експортні формальності;
- експортне оформлення;
- консультації з питань митниці та зовнішньої торгівлі;
- митне оформлення для вільного обігу товарів не з Європейського Союзу;
- індивідуальне, колективне митне оформлення та ін.

В умовах економічної інтеграції України обсяги міжнародної торгівлі значно зростають. Внаслідок цього збільшується кількість укладених торговельних угод, тому й роль митного брокера виходить на новий рівень.

Нині правове регулювання митної брокерської діяльності здійснюється відповідно до Глави 59 «Митна брокерська діяльність» Митного кодексу України (далі – МК України) (статті 416–419) [6], а також наказу Міністерства фінансів України «Про діяльність митних брокерів» [7].

Митний брокер – це підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України (ст. 416 МК України).

Характеризуючи митного брокера як суб'єкта господарювання, слід зазначити, що він провадить підприємницьку діяльність у галузі митної справи шляхом надання робіт та послуг з метою отримання прибутку. Послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України, полягають у здійсненні дій від імені та за дорученням власника товару або уповноваженої ним особи щодо проходження митних формальностей [8, с. 162].

Відповідно до статті 406 МК України та вище згаданого Наказу «Про діяльність митних брокерів» на провадження митної брокерської діяльності надаються дозволи. Відповідний дозвіл видається Державною фіскальною службою України (ДФС) та Адміністрацією Державної прикордонної служби України (Держприкордонслужби) відповідно до поданої заяви про надання/переоформлення дозволу на провадження митної брокерської діяльності [7].

Підприємство, якому надано Дозвіл, включається до реєстру митних брокерів з особистим унікальним реєстраційним номером та надається відповідний витяг. З цього моменту митний брокер може розпочати надавати послуги суб'єктам ЗЕД з декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Варто зауважити, що відсутність у митного брокера витягу з реєстру митних брокерів не є підставою для відмови у митному оформленні товарів та транспортних засобів комерційного призначення, що ним декларуються. Суб'єкти господарювання можуть здійснювати митну брокерську діяльність на підставі реєстру митних брокерів, який відповідно до статті 415 МК України розміщений на офіційному веб-порталі ДФС у рубриці «Реєстри» [9]. Проте потрібно пам'ятати, що набуття права на провадження

митної брокерської діяльності без отримання відповідного дозволу не допускається, за винятком випадків, передбачених главою 2 МК України.

У разі зміни даних, що містяться у Дозволі, підприємство зобов'язане протягом 30 днів з такої дати звернутися до ДФС із заявою про переоформлення Дозволу. Під час переоформлення Дозволу його дія не зупиняється (ст. 413 МК України).

До основних послуги з декларування товарів які надаються митними брокерами України можемо віднести:

- класифікацію товару за товарною номенклатурою (ТН) ЗЕД;
- визначення митної вартості відповідно до ТН ЗЕД;
- визначення митного режиму;
- заповнення вантажної митної декларації (ВМД) та взаємозв'язаних з ВМД документів, обчислення і сплату в строк митних платежів [10].

Потреба в додатковому консультуванні з окремих питань митного декларування реалізується у формі інформаційного забезпечення клієнтів із загальних і спеціальних питань митного декларування, перевірки правильності і достовірності заповнення документів, надання рекомендацій з урегулювання спірних питань.

Отже, можна коротко підсумувати, що для того, щоб в Україні почати займатися митною брокерською діяльністю достатньо створити підприємство або зареєструватися фізичною особою підприємцем та отримати відповідний дозвіл. Тобто процедура максимально проста і по суті кожен, хто бажає займатися такою діяльністю має до неї доступ. Проте в такій простоті криється велика проблема, адже як перевірити чи особа володіє належними знаннями для провадження такої діяльності, чи володіє необхідним обладнанням, чи носить така діяльність постійний характер або ж періодичний і т. д.

Нині на законодавчому рівні не знаходимо вимог до осіб, які бажають займатися митною брокерською діяльністю, як приклад, не зазначено який рівень освіти та спеціальність повинна мати відповідна особа (повну вищу або здобувати вищу освіту або мати неповну вищу освіту чи базову вищу освіту); володіти спеціальними знаннями, уміннями та навичками в галузі митної справи. Практика показує, що зараз проводяться різного роду курси з підготовки митних брокерів, проте вони не є уніфіковані, програми різних центрів різняться.

Також на сьогоднішній день законодавство України з питань державної митної справи не встановлює вимог до митних брокерів щодо складання ними кваліфікаційних іспитів та/або отримання кваліфікаційних посвідчень чи інших дозвільних документів.

Наступним варто зауважити, що страхування професійної відповідальності митних брокерів в Україні носить добровільний характер. Цей вид страхування, покликаний компенсувати шкоду третім особам при наданні послуг митного брокера.

Цікавим є той факт, що коли митна брокерська діяльність підлягала ліцензуванню, таке страхування було обов'язковим. Воно полягало в тому, що для отримання ліцензій митний брокер обов'язково повинен був мати укладений договір страхування власної діяльності на суму не менше як 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [8, с. 162].

Порівнюючи правовий статус митного брокера в Україні та в таких країнах, як США, Сінгапур, країни ЄС, можна відмітити, що ці статуси в тій чи іншій мірі схожі. Узагальнено умови здійснення діяльності митного брокера можна представити наступним чином: прийнятну для кожної вище зазначених країн, можна зобразити наступним чином: митний брокер є суб'єктом господарювання (здійснює підприємницьку діяльність); це або підприємство або фізична особа-підприємець належним чином зареєстровані; мають спеціальний дозвіл (акт) від компетентних органів для того, щоб провадити таку діяльність, – дозвіл або ліцензія; дані про всіх митних брокерів, що можуть провадити таку діяльність, заносяться до відповідних реєстрів. Не особливо відрізняється і спектр послуг, які митні брокери надають своїм клієнтам. В основному до їх обов'язків належить вирішення всіх митних формальностей, що виникають при перетині

товарів/транспортних засобів через митний кордон, а також надання консультації з питань митного оформлення і декларування.

Безумовно, кожна держава незалежна і може визначати статус митного брокера та умови його діяльності, виходячи з тих реалій, в яких останні цю діяльність провадять. Проте розглянутий досвід іноземних держав нашою державі необхідно інтегрувати деякі їх елементи правового регулювання митної брокерської діяльності для того, щоб бути конкурентоспроможними, надавати якісні послуги та подолати прогалини в законодавчому регулюванні даної діяльності. Зокрема, встановлення вимоги про обов'язкове використання митними брокерами в Україні системи створення комп'ютерних штрих-кодів товарів, як це відбувається в США безумовно пришвидшить роботу брокерів, а також зменшить ризики «виправлень, дописів» при формуванні митної декларації та справлянні митних платежів.

Позитивною практикою Сінгапуру (і США також) є подання митними брокерами звітів про свою діяльність. Вважаємо, що інтегруючи таку практику в національне законодавство, можна буде відслідковувати, яка кількість митних брокерів реально займається даною діяльністю, скільком клієнтам вони надають свої послуги і головне чи дотримуються всіх законодавчих приписів. Завдяки таким звітам можна буде прослідковувати тенденції зовнішньоекономічного ринку та прогнозувати попит на ті чи інші послуги на майбутнє – чи можна пропозицію пов'язати з умовами?.

Якщо брати до уваги нормативно-правове регулювання в Європейських країнах (і Німеччини зокрема), то їх безумовною перевагою є проходження спеціального навчання перед початком провадження митної брокерської діяльності. Це потрібно вважати позитивним прикладом встановлення умов діяльності митного брокера, адже складні правила і норми при митному оформленні вимагають спеціальних знань в галузі митної справи, оскільки переплітається з адміністративним та податковим правом, тому тут потрібна спеціальна, вузькопрофільна підготовка.

Отже, для забезпечення безперервної міжнародної торгівлі важливою умовою є залучення митного брокера. Так як професійне посередництво є ключем до спрощеного і успішного ведення світової торгівлі на сьогоднішній день діяльність митного брокера є значущою як для України, так і для світової спільноти. Україні, безумовно, є що почерпнути з досвіду зарубіжних країн. Такими факторами можуть стати: сприяння митним брокерам в створенні електронного штрих-коду товару, обов'язок брокерів подавати звіт за певний період своєї діяльності, проходження спеціального навчання перед провадженням даної діяльності і головне, інтеграція з європейським законодавством для спрощення процедури митного оформлення товарів.

*Аннотация.* В данном исследовании представлена информация относительно успешного опыта осуществления таможенной брокерской деятельности в США, Сингапуре, а также применение исследуемого института в странах Европейского Сообщества. Методологической основой работы является системный подход, формально-логический метод, а также методы анализа и синтеза. Специфика исследуемой темы предусматривает применение метода компаративистики, который дает возможность сравнить условия осуществления таможенной брокерской деятельности в Украине и за рубежом. Определены преимущества применения в Украине опыта зарубежных стран, по регулированию таможенной брокерской деятельности.

*Ключевые слова:* таможенный брокер, деятельность таможенного брокера, условия деятельности таможенного брокера, обязанности таможенного брокера, лицензия.

*Abstract.* This study provides information on the successful experience of customs brokerage in the United States, Singapore, as well as the application of the investigated institute in the European Community. The methodological basis of the work is a systematic approach, formal-logical method, as well as methods of analysis and synthesis. The specifics of the research topic involves the use of the method of comparative studies, which makes it possible to compare the conditions of customs brokerage in Ukraine and abroad. The advantages of applying the experience of foreign countries in regulating customs brokerage activities in Ukraine are determined.

*Key words:* customs broker, conditions for the activities of a customs broker, duties of a customs broker, license, activities of a customs broker.

## СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Богатов В. Л. Совершенствование организации управления процессами оказания таможенных услуг и работ: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05. М. 2008. 235 с. URL: <https://dlib.rsl.ru/01000200840>
2. Офіційний сайт митного відділу Департаменту безпеки США. URL: <https://www.cbp.gov/border-security> (дата звернення 05.06.2020)
3. Бойкова М. В. Зарубежный опыт таможенного администрирования: монография. М.: РИО Российской таможенной академии, 2017. 130 с. URL: [http://xn--80aciti0ahp.xn--p1ai/wp-content/uploads/2018/03/%D0%97%D0%9E%D0%A2%D0%90\\_%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0\\_%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf](http://xn--80aciti0ahp.xn--p1ai/wp-content/uploads/2018/03/%D0%97%D0%9E%D0%A2%D0%90_%D0%91%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82.pdf) (дата звернення 05.06.2020)
4. Офіційний сайт Tradenet Services Pte Ltd. URL: <https://www.tnets.com.sg/> (дата звернення 05.06.2020)
5. Таможенный Кодекс Европейского Сообщества: Регламент Совета № 450/2008 від 23.04.2008 р. URL: [http://www.mdoffice.com.ua/pdf/tamozhennyj\\_kodeks\\_evropejskogo\\_soobshhestva\\_1403031301.pdf](http://www.mdoffice.com.ua/pdf/tamozhennyj_kodeks_evropejskogo_soobshhestva_1403031301.pdf) (дата звернення 06.06.2020)
6. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012, № 44–45, № 46–47, № 48, ст. 552.
7. Про діяльність митних брокерів. Наказ Міністерства фінансів України від 04.08.2015 № 693. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1036-15> (дата звернення: 12.07.2020)
8. Федотова І. О. Загальна характеристика правового статусу митного брокера в сучасному митному законодавстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1, 2013. С. 161–164.
9. Державна фіскальна служба України. Довідники, Реєстри, Переліки. *Офіційний веб-портал*. URL: <http://sfs.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/reestri/> (дата звернення: 12.07.2020).
10. Квеляшвілі Г. М. Послуги в митній сфері як інструмент державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності URL.: [www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01\(7\)/12kgmrzd.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/12kgmrzd.pdf) (дата звернення: 13.07.2020).

УДК 347.44:334.752

## ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ДОГОВОРУ КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ ТА ДОГОВОРУ ФРАНЧАЙЗИНГУ

*К. О. Савчук, І. Ф. Коваль*

*Анотація.* Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу договору комерційної концесії та договору франчайзингу. Методологічною основою роботи є метод порівняльного правознавства, системний метод, термінологічний метод та метод індукції до літературної та нормативно-правової бази роботи. Проаналізовано норми законодавства України, Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан тощо, які регулюють правовідносини пов'язані з договорами франчайзингу та комерційної концесії. На основі проведеного дослідження встановлено ключові відмінності між договором комерційної концесії та договором франчайзингу.

*Ключові слова:* франчайзинг, комерційна концесія, франчайзер, правоволоділець.

В зарубіжних країнах досить давно поширена і успішно функціонує система відносин між господарюючими суб'єктами, заснована на договорі франчайзингу, суть якого полягає в наданні відомою компанією, що займає стійке, а іноді одне з лідируючих місць на ринку товарів (робіт, послуг) у певній сфері, іншій компанії права протягом певного часу і на певній території здійснювати підприємницьку діяльність з використанням засобів індивідуалізації першої компанії, її досвіду, технології ведення бізнесу, ділової репутації. Договір франчайзингу знайшов своє відображення і застосування, відповідно, в законодавстві і практиці більшості країн світу.

В Україні існує більше 700 різновидів франшиз. Серед них такі відомі споживачам, як McDonalds, Domino's Pizza, KFC, Aroma Kava, Lviv Croissants, FreshLine, Львівська майстерня шоколаду, Mafia, Novus, Coral Travel та інші.